

Novosti u području zaštite vina zemljopisnim oznakama prema Uredbi EU-a 2024/1143 od 11. travnja 2024.

Kunda, Ivana

Source / Izvornik: **Poljoprivreda u perspektivi održivosti, 2025, 477 - 491**

Book chapter / Poglavlje u knjizi

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:816806>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-15**

PRAVI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

NOVOSTI U PODRUČJU ZAŠTITE VINA ZEMLJOPISNIM OZNAKAMA PREMA UREDBI EU-A 2024/1143 OD 11. TRAVNJA 2024.

POGLAVLJE

Ivana Kunda *

SAŽETAK

Među oznakama kvalitete nalaze se i one kojima se štite razni poljoprivredni proizvodi, uključujući vino. Pravni režim uvođenja i uporabe tih oznaka odražava javne (gospodarske, zdravstvene, kulturne i dr.) politike na određenom području. Zajednička poljoprivredna politika EU-a već desetljećima ima za cilj osnažiti zaštitu kvalitete proizvoda i osigurati konkurentne prednosti raznih poljoprivrednih proizvoda. Vina zbog svojih specifičnosti uživaju poseban pravni režim koji je posljednjih desetak godina dobio novu dimenziju, a nedavno je dodatno ojačan novom Uredbom EU-a 2024/1143. U radu se analiziraju nova zakonska rješenja, ukazuje na njihov kontekst te razmatraju potencijalne prednosti i nedostaci.

Ključne riječi: *poljoprivredni proizvodi, vino, pravo, zemljopisne oznake, Europska unija*

UVOD

Hrvatska vinska tradicija

Od davnina su ljudi prepoznavali kakvoću proizvoda, a proizvođači su već u samim počecima razmjene proizvoda označavali svoje proizvode kako bi kupcima prenijeli poruku o njihovoj kakvoći. Dokazi o takvim postupcima radionica, primjerice onih koje su proizvodile amfore na Mediteranu, zabilježeni su i na našim prostorima (Starac 2016). Sastojci pohranjeni u tim amforama, poput vina ili maslinova ulja, od antičkih vremena vrednovani su upravo prema svojoj kakvoći (Dalby 1996: 96 i dalje). Ova je praksa usko povezana s činjenicom da je vino u antičkoj Grčkoj i Rimu predstavljalo simbol bogatstva i društvena prestiža. Uživano je u svečanim prigodama, kao i u svakodnevnom objedovanju, služeći ne samo osnovnoj funkciji gašenja žeđi nego donoseći radost, užitek i utjehu. Kao jedan od ključnih elemenata svih mediteranskih kultura do današnjih dana, vino i dalje zauzima središnje mjesto u suvremenoj gastronomiji i enologiji. Kroz stoljeća je zadržalo svoj status simbola kulturne baštine, spajajući tradiciju, rituale i uživanje u okusu, što ga čini neizostavnim dijelom mediteranskog načina života. I Hrvatska je dio te tradicije življenja koja obuhvaća uzgoj vinove loze i pravljenje vina (Gašparec-Skočić 2015; Baran 2024). Danas se hrvatska vinska tradicija suočava s nizom novih izazova s obzirom na to da je na globalnom tržištu sve teže pridobiti kupca koji je ne samo

* ikunda@pravri.hr, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet

Kunda, I. (2025). Novosti u području zaštite vina zemljopisnim oznakama prema uredbi EU-a 2024/1143 od 11. travnja 2024., u Katunar, J., Vrenetar, N., Jardas Antičić, J. (ur.), Poljoprivreda u perspektivi održivosti, Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet, Rijeka.

suočen s raznovrsnijom ponudom nego i bitno osvještiji te zahtijeva potpunije zdravstvene, nutritivne i zemljopisne informacije o vinu, na što su i mnoge države reagirale uvodeći dodatne obvezne informacije.

Globalno tržište vina

Globalno tržište vina podložno je vremenskim trendovima i utjecaju raznih čimbenika, uključujući potražnju, ekonomski rast, politike, propise i standarde sigurnosti, ali i krize te generacijske izmjene. Procjenjuje se da je u 2023. godini globalni prihod vinske industrije iznosio više od 330 milijardi američkih dolara i pokazuje tendenciju rasta (Statista 2024), pri čemu je udio Staroga svijeta, posebno trija koji čine Francuska, Španjolska i Italija, još uvijek nenadlavan usprkos rastu proizvodnje u zemljama Novog svijeta. Novija istraživanja pokazuju da su potrošači i proizvođači vina iz Staroga svijeta suočeni s postupnim padom u konzumaciji i proizvodnji vina. Nasuprot tomu, u zemljama Novoga svijeta neke od najvećih zemalja potrošača vina bilježe snažan i značajan porast u potrošnji vina, a nova tržišta proizvodnje vina pokazuju brze trendove rasta. Oko 80 % zemalja pripada grupi s rastućim trendom uvoza vina, što ukazuje na utjecaj globalizacije na vinsko tržište i rastuću potražnju za stranim vinima (Ohana-Levi i Netzer 2023).

Prethodno navedeno, kao i činjenica opadanja globalne potrošnje vina po glavi stanovnika, ukazuju na to da je potrošača sve teže pridobiti i zadržati pa je skretanje pozornosti na kakvoću vina sve važnije za njegov uspješan plasman. U literaturi višestruko citirana misao s početka milenija i dalje je jednako primjenjiva: „U današnjemu kompetitivnom svemiru, definicija kakvoće i informacije o kakvoći od sada su u središtu kompetitivnih strategija ekonomskih aktera.” (Sauvé e Valceschini 2003). Suočena s oštrom konkurencijom iz vinskih regija diljem svijeta, hrvatska vinska industrija mora neprestano inovirati i prilagođavati se novim trendovima. Potrošači postaju sve zahtjevniji, tražeći proizvode koji ne nude samo visoku kvalitetu nego i jedinstveno iskustvo, povezanost s lokalnim podnebljem i autentičnost. U takvom okruženju vinari moraju ulagati u razvoj specifičnih zemljopisnih oznaka, održivu proizvodnju te učinkovito komunicirati o vrijednosti svoje baštine kako bi se istaknuli i osigurali naklonost globalne publike.

Plan rasprave

Stoga se prije analize pravnih pitanja, a bez namjere sveobuhvatnosti, daje kraći pregled osnovnih uloga koje oznake kakvoće, a posebno zemljopisne oznake, imaju s obzirom na oštru globalnu konkurenciju na vinskom tržištu. Učinkovitost sustava zaštite vina zemljopisnim oznakama uspostavljenima pravnim propisima na međunarodnoj i europskoj razini umnogome determinira način na koji će se tim oznakama u praksi koristiti i koje će dobrobiti donijeti, pa je naredni dio ovog rada posvećen razvoju tih propisa. Nakon toga, nova zakonodavna rješenja na razini EU-a predmetom su detaljne analize ne bi li se uočile promjene i očrtali obrisi novih dijelova pravnog okvira zemljopisnih oznaka za vino.

FUNKCIJE ZEMLJOPISNIH OZNAKA I NUŽNOST NJIHOVE REGULACIJE

Višestruke su funkcije koje oznake kakvoće, a posebno zemljopisne oznake mogu imati kad je u pitanju uspješnost plasmana proizvoda na tržištu. Općenito uzevši, tržište poljoprivrednih proizvoda, pa i vina, pokazuje iznimne razlike u kakvoći. Navedeno stanje tržišta pogoduje informacijskoj asimetriji jer proizvođači jedini unaprijed znaju kakvoću proizvoda, dok potrošači riskiraju kupnju lošijeg proizvoda. To dovodi do negativne selekcije i moralnog hazarda, što je uočeno na tržištu rabljenih automobila (Akerlof 1970). Kao što je dobro poznato, informacijska asimetrija negativno utječe na tržište: potrošači ne mogu razlikovati razine kakvoće, što obeshrabruje proizvodnju visoke kakvoće, dok proizvođači niske kakvoće iskorištavaju takvu situaciju prodajući svoje proizvode po istoj cijeni kao što se prodaju oni više kakvoće. U konačnici, proizvodi više kakvoće bivaju istisnuti s tržišta, s posljedicom općeg pada kakvoće, a mogućnost potrošača da zadovolje svoje preferencije uvelike je onemogućena. Kako bi se nosili s tim problemom, proizvođači ulažu u označavanje kakvoće proizvoda i izgradnju reputacije, dok potrošači razvijaju strategije poput ponovljenih kupnji i lojalnosti oznaci ili znaku (npr. Belletti 1999).

Moguća rješenja za prenošenje informacija potrošačima o svojstvima prehrambenih proizvoda kojima se vjeruje mogu biti usvojena na razini proizvođača ili na razini zakonodavca (Loader i Hobbs 1999). Proizvođači redovito brendiraju svoje proizvode, što uključuje i označavanje žigom kao individualnom oznakom podrijetla proizvoda, kakvoće i aure životnog stila (Kunda 2018: 1752–1755). No, u Europskoj uniji (EU) to se odavno ne smatra dovoljnim nego je zakonodavac prepoznao uloge zemljopisnih oznaka koje se priznaju sukladno propisima u postupcima u kojima nadležna tijela provjeravaju ispunjenost određenih kriterija. Nadasve, zemljopisne oznake omogućuju zaštitu i promicanje specifičnih tradicijskih proizvoda čije su posebne karakteristike vezane uz, primjerice, njihovo geografsko podrijetlo, tradicionalne načine proizvodnje ili jedinstvenu vrsnoću (Hasić, Rački Marinković 2022: 115, 123). Priznavanje prava na zemljopisne oznake omogućuje proizvođaču takvog proizvoda da pretvori više troškove proizvodnje (kao posljedice specifičnog i radno intenzivnog procesa proizvodnje) u veći prihod, istovremeno izbjegavajući da se netko okoristi njegovim ulaganjem u kakvoću (Van Caenegem 2003: 711). Njima se nazivi proizvoda također štite od nepoštenih trgovačkih praksi poput oponašanja ili iskorištavanja ugleda, čime omogućuju potrošačima učinkovitije prepoznavanje i građenje povjerenja u proizvod koji kupuju. Nadalje, one pružaju dvostruko jamstvo: o podrijetlu proizvoda s određenoga zemljopisnog područja te o kakvoći tog proizvoda (Van Caenegem 2003: 709). U literaturi je posebno istaknuto kako je u javnom interesu da potrošač poznaje podrijetlo i obilježja proizvoda koji kupuje (Martínez Gutiérrez 2003; Von Mühlendhal 2008). Kao vrsta prava intelektualnog vlasništva (i industrijskog vlasništva, kao podvrste intelektualnog vlasništva), zemljopisne oznake su kolektivne i vezuju se uz predmet zaštite, a ne kao ostala prava intelektualnog vlasništva uz osobu nositelja, pa njima nije moguće raspolagati u pravnom prometu (Rački Marinković 2015; Matanovac, Rački Marinković 2006: 186). To, zajedno s postupcima registracije i nadzora, umanjuje rizik od oscilacija u kakvoći te osigurava veću razinu povjerenja potrošača. Konačno, zemljopisne oznake mogu utjecati na održivost proizvodnje u određenim područjima (npr. u lokalnom i ruralnim okruženju ili na obiteljskom gospodarstvima), osiguravajući pritom

pravedniju konkurenciju među proizvođačima i ravnomjerniji razvoj na nekom državnom području (Bamley, Bienabe i Kirsten 2009: 109–110; Vincek i Ljubišić 2009: 221).

RAZVOJ MEĐUNARODNOGA I EUROPSKOGA PRAVNOG OKVIRA ZEMLJOPISNIH OZNAKA ZA VINA

Države su međunarodnim sporazumima pokušavale odgovoriti na potrebe uzajamne zaštite zemljopisnih oznaka priznatih na njihovu državnom području, no njihovi ekonomski interesi nerijetko su se razilazili. Stoga su mnoga pitanja ostala u domenama nacionalnih zakonodavstava. Kao inicijalno nacionalne oznake, zemljopisne oznake ipak poprimaju broje međunarodne i europske obrise koji su se ocrtavali djelovanjem međunarodnih organizacija, kao i EU-a. Pravni propisi i elementi sustava oznaka kakvoće, uključujući i zemljopisnih oznaka, mijenjali su se na međunarodnoj i europskoj razini usporedno s promjenama na ekonomskom planu pa je početni dio ovog rada posvećen tom razvoju. S obzirom na to da su i Hrvatska i EU obvezane međunarodnim pravom, na početku se ukazuje na osnovne aspekte međunarodne zaštite zemljopisnih oznaka. Potom je analiziran pravni okvir zaštite tih oznaka u EU-u.

Međunarodno pravno uređenje zemljopisnih oznaka

Pariška konvencija za zaštitu industrijskog vlasništva iz 1883. (NN-MU br. 12/93 i 3/99) prva je višestrana međunarodna konvencija u području prava industrijskog vlasništva koja samo spominje zemljopisne oznake, ali ih ne definira (čl. 1. st. 2.). Poglavitito brani uporabu oznaka koje bi pogrešno naznačivale zemljopisno podrijetlo proizvoda koje ne odgovara stvarnom stanju (čl. 10. st. 1.). Pored ovih netočnih oznaka, dodatno su protupravne i zavaravajuće oznake kako je propisano Madridskim sporazumom o međunarodnoj registraciji žigova iz 1891. (NN-MU br. 12/93, 3/99 i 12/08), uz koji se nadovezuje i Protokol iz 1989. (NN-MU br. 13/03, 18/03 i 12/08).

Lisabonskim sporazumom za zaštitu oznaka izvornosti i njihovu međunarodnu registraciju iz 1985. definirane su navedene oznake (čl. 4.) i radnje povrede (čl. 5.). Taj se sporazum primjenjuje samo na oznake izvornosti (engl. *appellation of origin*), i to samo na izravne oznake izvornosti koje u sebi sadrže naziv zemljopisnog područja (države, regije ili mjesta). Naknadnim Ženevskim aktom iz 2015. zaštita se proširuje na sve oznake, izravne i neizravne, te oznake izvornosti i oznake zemljopisnog podrijetla (Hasić i Rački Marinković 2022). Zaštita se pruža na području Lisabonske unije za oznake koje su zaštićene pred nadležnim tijelom u državi podrijetla i registrirane u međunarodnom registru Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (WIPO). Iako Hrvatska nije pristupila ni Lisabonskom sporazumu ni Ženevskom aktu, EU je pristupila Ženevskom aktu 2019. (SL L 271, 24. 10. 2019., str. 15–29). To ima dvojake posljedice za sve države članice EU-a od 2020. nadalje. Na području EU-a zaštitu uživaju sve zemljopisne oznake upisane u međunarodni registar WIPO-a, osim onih koje su u roku od jedne godine odbijene na području određene države Lisabonske unije. Također, sve zemljopisne oznake registrirane na

razini EU-a mogu biti upisane u međunarodni registar WIPO-a i uživati apsolutnu zaštitu na području svih drugih državnih područja unutar cijele Lisabonske unije. Stoga, za zemlje EU-a koje su ujedno i zemlje Staroga svijeta, ključno je ne samo razviti svoje mehanizme koji će zaštititi ugled tradicionalnih proizvoda nego i pridružiti se međunarodnim sustavima koji omogućuju takvu zaštitu (Ricolfi 2009: 239), kao što je ovaj nastao Ženevskim aktom. To se potvrđuje točnim nakon pristupanja Ženevskom aktu država poput Ruske federacije i nekih afričkih država u posljednjih nekoliko godina. Naime, time je prošireno područje Lisabonske unije, što omogućava EU-u širenje utjecaja njegove politike zaštite zemljopisnih oznaka (Rački Marinković 2015: 672) i na proizvode koji nisu vina ili jaka alkoholna pića, a koja su iznimno snažnije zaštićena u okviru Sporazuma TRIPS.

Krovni višestrani instrument kojim se izriekom uređuju zemljopisne oznake jest Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (Sporazum TRIPS), na snazi od 1. siječnja 1995., a u Hrvatskoj od 30. studenoga 2000. (NN-MU br. 13/2000; SL L 336, 23. 12. 1994, str. 214–247, posebno izdanje na hrvatskome jeziku pogl. 11, sv. 74). Ovim sporazumom propisani su minimalni standarde zaštite za zemljopisne oznake te dodatna zaštita za vina i jaka alkoholna pića, kao vrste proizvoda koji iziskuju poseban regulatorni tretman. Njime se također zahtijeva od članica Svjetske trgovinske organizacije (WTO) da osiguraju pravne mehanizme kako bi spriječile upotrebu zemljopisnih oznaka koja bi dovodila u zabludu javnost u vezi sa zemljopisnim podrijetlom robe ili bi predstavljala čin nepoštenog trgovanja. Iako općenito nije navedeno na koji način to države trebaju učiniti, samo za vina i jaka alkoholna pića predviđeno je dodatno u čl. 23. da države moraju osigurati apsolutnu zaštitu neovisno o mogućnosti dovođenja potrošača u zabludu. Zainteresiranoj osobi moraju biti na raspolaganju pravna sredstva kojima će moći spriječiti upotrebu zemljopisnih oznaka koje identificiraju vina, odnosno takva pića koja ne potječu iz mjesta označena dotičnom zemljopisnom oznakom, čak i kad je naznačeno pravo mjesto podrijetla ili kad se zemljopisna oznaka rabi u prijevodu ili je popraćena izrazima kao „vrsta”, „tip”, „stil”, „imitacija” i slično. Registracija žiga za vina ili takva pića, a koji sadrži ili se sastoji od zemljopisne oznake koja identificira vina ili takva pića, bit će odbijena ili poništena glede takvih vina ili pića koja nemaju to podrijetlo. U slučaju homonimnih zemljopisnih oznaka za vina, svaka oznaka uživa zaštitu, a države su odgovorne za utvrđivanje praktičnih uvjeta kojima će se te oznake međusobno razlikovati, uzimajući u obzir potrebu za ravnopravnim tretmanom proizvođača i zaštitu potrošača od zavaravanja. Kako bi se olakšala zaštita zemljopisnih oznaka za vina, države bi trebale dogovoriti uspostavu multilateralnog sustava za prijavu i registraciju tih oznaka.

Pravno uređenje zemljopisnih oznaka u EU-u

Od samih početaka je označavanje vina u EU-u bilo povezano s posebnim postupanjem i izuzecima. Već je prvim propisom EU-a kojim se uređivalo pitanje označavanja proizvoda, Direktivom Vijeća 79/112/EEZ od 18. prosinca 1978., bio predviđen poseban postupak za pravno uređenje tih pitanja na način da Vijeće, na prijedlog Komisije, odredi pravila za označavanje sastojaka. Vijeće, međutim, nikad nije donijelo takva pravila iako ih je Komisija predlagala. Slična se situacija nastavila i donošenjem Uredbe FIC (Uredba (EU) br. 1169/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o informiranju potrošača o hrani, SL L 304, 22. 11.

2011., str. 18–63) s obzirom na to da se obveze o navođenju sastojaka nisu primjenjivale na pića s više od 1,2 % vol. alkohola (čl. 16. st. 4.), osim što je morala biti navedena stvarna alkoholna jakost po volumenu (čl. 9.). Države članice bile su slobodne propisati dodatne zahtjeve za označavanje alkoholnih pića, uključujući vina, što su mnoge i učinile pa je u tom dijelu tržište EU-a nejedinstveno. Jednako kao što je interes proizvođača vina i jakih alkoholnih pića bio sklon što manjoj količini zdravstvenih i nutritivnih informacija na pakiranjima proizvoda, bio je zainteresiran za što snažnije i strože uređenje zemljopisnih oznaka kako bi bio zaštićen reputacijski potencijal vina i jakih alkoholnih pića vezan uz određeno zemljopisno područje, bilo kroz posebnosti podneblja ili tradiciju rada. To je jasno vidljivo iz analize propisa o zemljopisnim oznakama u kojima su predviđeni izuzeci u odnosu na druge prehrambene proizvode ne bi li osigurali strože uvjete i višu razinu zaštite, a time i tržišnu prednost za proizvode autohtonih i tradicionalnih karakteristika.

Funkcioniranje i razvoj zajedničkog tržišta poljoprivrednih proizvoda u EU-u popraćeni su zajedničkom poljoprivrednom politikom (ZPP) (vidi Giuliani i Baron 2023), koja naročito uključuje zajedničku organizaciju poljoprivrednih tržišta (ZOT) na različite načine ovisno o vrsti proizvoda. Nakon uspostavljanja ZPP-a 1962., Vijeće je donijelo 21 ZOT za svaki proizvod ili skupinu proizvoda, od kojih je svaki bio uređen posebnom temeljnom uredbom Vijeća. Osim toga, Vijeće je donijelo tri uredbe s posebnim pravilima za određene poljoprivredne proizvode, ali nije uspostavilo ZOT za te proizvode. Među uredbama kojima je bio uspostavljen ZOT bila je i Uredba Vijeća (EZ) br. 1493/1999 od 17. svibnja 1999. o zajedničkoj organizaciji tržišta vina (SL L 179, 14. 7. 1999., str. 1). Ona je tijekom godina bila višestruko mijenjana kako bi se sustav prilagodio novonastalim okolnostima ili da bi se uklonili uočeni nedostaci postojećih mjera. Ovom uredbom su, između ostalih, bila propisana pravila o označavanju vina uključujući i oznakama podrijetla u EU-u.

Regulatorna fragmentacija prema sektorima rezultirala je time da su gore navedene temeljne uredbe imale istu strukturu i mnoge zajedničke odredbe, dok su katkad sadržavale različita rješenja za iste ili slične probleme. Imajući navedeno u vidu, u sklopu širih mjera pojednostavnjenja regulatornog okruženja ZPP-a, novim propisom uspostavljen je horizontalni pravni okvir i za spomenute temeljne uredbe. Pravila temeljnih uredbi bila su objedinjena u jednom pravnom instrumentu pri čemu je sektorski pristup zamijenjen horizontalnim, u mjeri u kojoj je to bilo moguće. To je postignuto usvajanjem Uredbe Vijeća (EZ) br. 1234/2007 od 22. listopada 2007. o uspostavljanju zajedničke organizacije poljoprivrednih tržišta i o posebnim odredbama za određene poljoprivredne proizvode (Uredba o jedinstvenom ZOT-u) (SL L 299, 16. 11. 2007, str. 1–149). Ova je uredba bila izmijenjena 2009. na način da su u nju dodane odredbe o zemljopisnim oznakama i označavanju vina, i to u poglavlju I. glave II. dijela II. umetanjem odjeljka I.a pod nazivom Oznake izvornosti, oznake zemljopisnog podrijetla i tradicionalni izrazi u sektoru vina te odjeljka I.b pod nazivom Označavanje i prezentiranje u sektoru vina (vidi toč. 11. Uredbe Vijeća (EZ) br. 491/2009 od 25. svibnja 2009. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1234/2007 (SL L 154, 17/06/2009, str. 1–56)).

Donošenje posve novih uredbi, umjesto jednostavnih izmjena, pokazalo se nužnim zbog opsežnosti regulatorne reforme koja je načelno predložena u Komunikaciji Europske komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i

socijalnom odboru i Odboru regija naslovljenoj „ZPP ususret 2020.: ususret budućim izazovima na području hrane, prirodnih resursa i teritorija” (European Commission 2010). U toj je Komunikaciji Komisija navela potencijalne izazove, ciljeve i smjerove tadašnjeg ZPP-a, ali izrijeком nije bila spomenula zemljopisne oznake. To je, međutim, učinio Europski parlament kad je naglasio da razvoj politike kvalitete hrane, uključujući u smislu zemljopisnih oznaka, mora biti prioritetan aspekt ZPP-a te da se mora produbiti i ojačati kako bi EU mogla zadržati vodeću poziciju u ovom području. Pojasnio je da bi u slučaju ovih visokokvalitetnih proizvoda, trebalo dopustiti korištenje originalnim instrumentima za upravljanje, zaštitu i promociju, omogućujući im da se razvijaju na skladan način i da nastave davati svoj veliki doprinos održivu rastu i konkurentnosti europske poljoprivrede (European Parliament 2011, toč. 11).

Slijedom navedenoga, Uredba EZ 1234/2007 bila je u primjeni do 31. prosinca 2013., a od 1. siječnja 2014. zamijenila ju je Uredba (EU) br. 1308/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o uspostavljanju zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda i stavljanju izvan snage uredbi Vijeća (EEZ) br. 922/72, (EEZ) br. 234/79, (EZ) br. 1037/2001 i (EZ) br. 1234/2007 (SL L 347, 20. 12. , str. 671–854). Ova se uredba primjenjuje na vinski sektor, za razliku od nekih drugih proizvoda na koje se primjenjuje Uredba (EU) br. 1151/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 21. studenoga 2012. o sustavima kvalitete za poljoprivredne i prehrambene proizvode (SL L 343, 14. 12. 2012., str. 1–29). Uredba EU-a 1151/2012 bila je usvojena da bi omogućila ostvarivanje većih prednosti sustava kvalitete za spomenute vrste proizvoda. No, iz njezina područja primjene bila su isključena jaka alkoholna pića, aromatizirana vina i proizvodi od vinove loze, kako su navedeni u Prilogu XI.b Uredbi 1234/2007, s izuzetkom vinskog octa (čl. 2. st. 2.). Stoga su zemljopisne oznake za vinski sektor podvrgnute prethodno navedenoj Uredbi 1308/2013.

Uredbom (EU) 2024/1143 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. travnja 2024. o oznakama zemljopisnog podrijetla za vino, jaka alkoholna pića i poljoprivredne proizvode, te zajamčeno tradicionalnim specijalitetima i neobveznim izrazima kvalitete za poljoprivredne proizvode (SL L, 2024/1143, 23.4.2024.) izmijenjene su uredbe EU-a 1308/2013, 2019/787 i 2019/1753 te stavljena izvan snage Uredba EU-a 1151/2012. Nova uredba u primjeni je od 13. svibnja 2024. i ima za cilj poboljšati zaštitu poljoprivrednog sektora, konsolidirajući u jedinstven sveobuhvatan okvir prethodno propisane postupke, koji su bili raspršeni po zasebnim pravnim instrumentima. Time bi, prije svega, trebao biti pojednostavljen postupak registracije zemljopisnih oznaka.

NOVINE U ZAŠTITI ZEMLJOPISNIH OZNAKA ZA VINA U EU-U

Na početku ovog poglavlja dan je osvrt na vrste i obilježja zemljopisnih oznaka za vina, a potom slijedi analiza elemenata s naglaskom na postupak registracije zemljopisnih oznaka za vina.

Vrste i osnovna obilježja zemljopisnih oznaka

Iako u ovom dijelu nema izmjena slijedom nove uredbe, čini se uputnim ukratko navesti vrste i bitna obilježja zemljopisnih oznaka koje se za vina priznaju na razini EU-a. Radi potpunosti valja navesti da se za svrhe Uredbe EU-a 2024/1143 vinom smatraju oblici navedeni u prilogu VII. dijela II. Uredbe EU-a 1308/2013, i to sljedećih točaka: 1. vino, 3. likersko vino, 4. pjenušavo vino, 5. kvalitetno pjenušavo vino, 6. kvalitetno aromatično pjenušavo vino, 8. biser vino, 9. gazirano biser vino, 11. djelomično fermentirani mošt, 15. vino od prosušena grožđa i 16. vino od prezrela grožđa.

Dvije su vrste zemljopisnih oznaka primjenjive na vina: zaštićena oznaka izvornosti (ZOI) i zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla (ZOZP). ZOI označava vino: i. čija kvaliteta ili karakteristike u bitnom ili isključivo nastaju pod utjecajem posebnih prirodnih i ljudskih čimbenika određena zemljopisnog okruženja; ii. podrijetlom iz određenog mjesta, određene regije ili, u iznimnim slučajevima, određene zemlje; iii. koji je proizveden od grožđa koje potječe isključivo s toga zemljopisnog područja; iv. čija se proizvodnja odvija na tom zemljopisnom području; i v. koji je dobiven od sorti vinove loze koje pripadaju vrsti *Vitis vinifera* ili su nastale križanjem vrste *Vitis vinifera* s drugim vrstama iz roda *Vitis* (čl. 93. st. 1. toč. a. Uredbe EU-a 1308/2013). To između ostalog znači da se sve faze proizvodnje vina, tj. bilo koji korak u proizvodnji (uključujući sirovinu) ili preradi, pripremi ili starenju, do točke u kojoj je proizvod spreman za stavljanje na tržište (čl. 2. st. 1., toč. d. Uredbe EU-a 2024/1143), provedene na određenom području (regiji, lokalitetu ili sl.). To se odnosi na uzgoj grožđa i pojedine stadije u proizvodnji i tretiranju vina tako da su sva svojstva vina kao konačnog proizvoda izravno povezana s tim posebnim zemljopisnim područjem. Valja spomenuti da je u Zakonu o vinu propisano je da se za Hrvatsku ZOI priznaje na razini vinogradarske podregije, vinogorja i jednog ili više vinogradarskih položaja (čl. 30.).

Prema izmijenjenoj definiciji, ZOZP označava vino: i. čija se specifična kvaliteta, ugled ili druga svojstva mogu pripisati zemljopisnom podrijetlu; ii. koje potječe iz određenog mjesta, određene regije ili određene zemlje; iii. u kojem najmanje 85 % grožđa upotrijebljenog za njegovu proizvodnju potječe isključivo s toga zemljopisnog područja; iv. čija se proizvodnja odvija na tom zemljopisnom području; i v. koji je dobiven od sorti vinove loze koje pripadaju vrsti *Vitis vinifera* ili su nastale križanjem vrste *Vitis vinifera* s drugim vrstama iz roda *Vitis* (čl. 93. st. 1. toč. b. Uredbe EU-a 1308/2013, kako je izmijenjen čl. 84. Uredbe EU-a 2024/1143). Dakle, ZOZP za vino, između ostalog, pretpostavlja da se najmanje jedna faza proizvodnje odvija na određenom području pa se stoga kakvoća, ugled ili druge karakteristike vina pripisuju tom području. Proizvodnjom kako je navedena u čl. 93. st. 1. toč. a. podtoč. iv. i toč. b. podtoč. iv. obuhvaćene su sve uključene aktivnosti, od berbe grožđa do dovršetka procesa proizvodnje vina, uz iznimku berbe grožđa koje ne potječe iz dotičnoga zemljopisnog područja iz st. 1. toč. b. podtoč. iii. te uz iznimku svih postupaka provedenih nakon proizvodnje (čl. 93. st. 4. Uredbe EU-a 1308/2013). Slijedom razlike između ZOI i ZOZP, ZOZP se za Hrvatsku priznaje samo na razini vinogradarske regije (čl. 30. Zakona o vinu).

Vina za koja je registriran ZOI ili ZOZP moraju na svojim etiketama nositi odgovarajuću oznaku kako bi potrošači mogli lako prepoznati proizvode koji uživaju tu zaštitu, i to: i. izraz „zaštićena oznaka izvornosti” ili „zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla” i ii. naziv zaštićene oznake izvornosti ili zaštićene oznake zemljopisnog podrijetla (čl. 119. st. 1. toč. b. Uredbe EU-a 1308/2013). Na primjer, „zaštićena oznaka izvornosti”, „DINGAČ”.

Slika 1. Simboli za zaštićene zemljopisne oznake za vina

Izvor: Ruralno.eu, <https://ruralno.eu/files/sites/3/zoizozp.jpeg>, fotografija: Ministarstvo poljoprivrede i Europska komisija

No, kakva je situacija sa simbolima koji se sve učestalije mogu zamijetiti na prehrambenim proizvodima? Prikazani simboli EU-a osmišljeni su da bi bili jasno raspoznatljivi potrošačima i ukazivali na konkretnu vrstu zaštite zemljopisnim oznakama zbog posebne kvalitete povezane s odnosim područjem. Obvezna upotreba simbola EU-a na ambalaži i pri oglašavanju poljoprivrednih proizvoda označenih oznakom zemljopisnog podrijetla služi tomu da se potrošači mogu bolje upoznati s tom kategorijom proizvoda i s njima povezanim jamstvima te kako bi se omogućila lakša identifikacija tih proizvoda na tržištu i tako olakšale provjere. No, kad su u pitanju vina, nema obveze isticanja simbola i akronima, nego je njihova upotreba opcionalna. Pravila o označavanju koja se odnose na ZOI i ZOZP u sektoru vina zadržana su i nakon Uredbe EU-a 2024/1143, kao što su bila i u Uredbi EU-a 1308/2013, ali uz pojašnjenje da se na etiketi mogu dodati i akronimi ZOI i ZOZP. Naime, kao neobvezan podatak naveden je i simbol EU-a koji označava ZOI ili ZOZP, dok su novom zakonodavnom intervencijom na popis dodani i akronimi ZOI i ZOZP (čl. 120. st. 1. toč. e. i h. Uredbe EU-a 1308/2013).

Novom je uredbom izrijekom onemogućena registracija generičkih pojmova kao zemljopisnih oznaka (čl. 28. Uredbe EU-s 2024/1143), dok je istodobno propisano da oznake registrirane u skladu s Uredbom ne postaju generičke na području EU-a

(čl. 26. s. 6.). U čl. 29. također je proširena zaštita u vezi s homonimnim zemljopisnim oznakama na način da je propisano da neće biti registrirane zemljopisne oznake koje su prijavljene nakon što je potpuno ili djelomično homonimna zemljopisna oznaka već registrirana ili prijavljena u EU-u. Izuzetak u kojem će takva oznaka biti registrirana jest: ako u praksi postoji dovoljna razlika između uvjeta lokalne i ustaljene upotrebe i prezentacije dviju potpuno ili djelomično homonimnih oznaka, pri čemu valja uvažiti potrebu da se osigura pravično postupanje prema dotičnim proizvođačima i da se potrošači ne dovode u zabludu u pogledu pravog identiteta ili zemljopisnog podrijetla proizvoda. Nadalje, neće biti registrirana ni potpuno ili djelomično homonimna oznaka zemljopisnog podrijetla kojom se potrošač dovodi u zabludu tako da vjeruje da proizvodi dolaze s drugog područja, čak ni ako je naziv za stvarno područje, regiju ili mjesto podrijetla dotičnih proizvoda točan.

Postupak povodom zahtjeva za registraciju

Da bi status ZOI ili ZOZP bio priznat za određeno vino proizvedeno na području EU-a, proizvođači se moraju okupiti i zajednički podnijeti zahtjev za registraciju oznake zemljopisnog podrijetla za takvo vino. Ovlaštenik za podnošenje toga zahtjeva je samo „skupina proizvođača koja podnosi zahtjev” (vidi više u čl. 32. – 24. Uredbe EU-a 2024/1143), dok druge osobe, poput javnih tijela, mogu samo pružati potporu u tom postupku (čl. 9. Uredbe EU-a 2024/1143). Iznimno, podnositelj zahtjeva može biti i samo jedan proizvođač (čl. 9. st. 3 Uredbe EU-a 2024/1143). Navedeno okupljanje proizvođača može se pokazati jednostavnim, a može biti i inicijalna prepreka podnošenju zahtjeva zbog toga što se proizvođači istih proizvoda međusobno doživljavaju kao takmaci pa nije uvijek jednostavno uspostaviti međusobnu suradnju. Glavnina njihove suradnje sastoji se u usuglašavanju sadržaja specifikacije (čl. 49. Uredbe EU-a 2024/1143). Bitno je razumjeti da specifikacija ne predstavlja „gotov recept” za ujednačeno postupanje svih proizvođača, nego sadrži minimalne standarde koje proizvođači trebaju zadovoljiti ili okvire unutar kojih se trebaju kretati (Rački Marinković, 2015: 675).

Zahtjev se ispituje prvo na nacionalnoj razini, a potom i na razini EU-a. U nacionalnoj fazi postupka, koja se u Hrvatskoj provodi pred ministarstvom nadležnim za poljoprivredu (čl. 31. Zakona o vinu, NN 32/19), ispituje se zahtjev za registraciju kako bi se provjerilo ispunjava li uvjete za registraciju utvrđene u odgovarajućim odredbama o vinu te se provodi nacionalni postupak prigovora (čl. 10. st. 1. – 5. Uredbe EU-a 2024/1143 i čl. 33. – 35. Zakona o vinu). Kad ministarstvo smatra da su pretpostavke iz Uredbe EU-a 2024/1143 ispunjene, može donijeti pozitivnu odluku i podnijeti Komisiji zahtjev za registraciju na razini EU-a (čl. 10. st. 6. Uredbe EU-a 2024/1143), elektronički, putem digitalnog sustava (čl. 14. Uredbe EU 2024/1143).

U europskoj fazi postupka Komisija ispituje zahtjev za registraciju uzimajući u obzir ishod nacionalne faze postupka. Nakon ispitivanja, Komisija objavljuje jedinstveni dokument u Službenom listu EU-a, a ovlaštene osobe mogu osporiti zahtjev ili podnijeti obavijest o primjedbama ili prigovor (čl. 16. – 19. Uredbe EU-a 2024/1143). Ispitivanje ne smije trajati dulje od šest mjeseci od dana primitka zahtjeva. Ako Komisija zatraži dodatne informacije ili izmjenu zahtjeva, razdoblje ispitivanja ne smije trajati dulje od pet mjeseci od dana kad Komisija primi odgovor podnositelja zahtjeva. U slučaju kašnjenja, Komisije je dužna podnositelja zahtjeva

pisanim putem obavijestiti o razlozima i navesti procjenu vremena za završetak ispitivanja, unutar narednih mjesec dana (čl. 15. st. 2. i 3. Uredbe EU-a 2024/1143). Ovim se u novoj uredbi pokušava ubrzati postupanje Komisije jer su do sada postupci bili prekomjerno predugi. Međutim, ostaje vidjeti hoće li taj cilj biti postignut s obzirom na to da su predviđeni rokovi samo instruktivne prirode i njihovo prekoračenje ne povlači za sobom sankciju. Dugotrajnost postupaka djelomice prevladava prijelazna nacionalna zaštita, koju Hrvatska omogućuje u skladu s čl. 11. Uredbe EU-a 2024/1143, u razdoblju između pozitivne odluke ministarstva i odluke Komisije (čl. 36. – 37. Zakona o vinu).

Registar zemljopisnih oznaka EU-a

Nakon odobrenja Komisije, zemljopisna oznaka vina zaštićena je i upisuje se u registar koji se vodi na razini EU-a. Iako je Komisija inicijalno predložila niz upravnih nadležnosti Ureda za intelektualno vlasništvo Europske unije (European Union Intellectual Property Office – EUIPO), Uredbom EU-a 2024/1143 samo je imenovan kao nadležno tijelo koje će voditi registar zemljopisnih oznaka EU-a, počevši od 1. prosinca 2025. Tada će preuzeti ovaj dio odgovornosti od Komisije, koja u međuvremenu ostaje zadužena za njegovo vođenje (čl. 11. Uredbe EU-a 1151/2012). Pritom će svi podaci biti preneseni u novi Registar kako bi se održao kontinuitet registracija (čl. 93. Uredbe EU-a 2024/1143).

Sadašnji Registar zaštićenih oznaka izvornosti i zaštićenih oznaka poljoprivrednog podrijetla dostupan je na Komisijinoj internetskoj stranici pod nazivom eAmbrosia (<https://ec.europa.eu/agriculture/eambrosia/geographical-indications-register/>) i sadrži odvojeni segment registriranih zemljopisnih oznaka za vina. U tom dijelu Registra na dan 22. rujna 2024. upisano je 18 ZOI-ja za hrvatska vina, s prvim upisom u 2013., a posljednjim u 2021. Usporedbe radi, na isti taj dan za ZOI i ZOZP ukupan broj na cijelom prostoru EU-a je 1636, s tim da 1191 otpada na ZOI, a 445 na ZOP. U Registru su također zaštićeni i tradicionalni nazivi, i to 6 takvih naziva za područje Hrvatske, a sukladno čl. 112. i 113. Uredbe EU-a 1308/2013 i prema postupcima uređenima Uredbama EU-a 2019/33 i 2019/34.

Osim što će biti odgovoran za Registar, EUIPO već otprije sudjeluje u drugim aspektima zaštite zemljopisnih oznaka za poljoprivredne proizvode, kao što su stvaranje i održavanje baze Giview (<https://www.tmdn.org/giview/>), najopsežnije pretražive baze podataka za zemljopisne oznake, koja će uskoro uključivati i zemljopisne oznake za zanatske i industrijske proizvode.

Dopuštena i nedopuštena uporaba registrirane zemljopisne oznake

S obzirom na to da su oznake zemljopisnog podrijetla kolektivno pravo, njima se mogu koristiti svi prihvatljivi proizvođači na određenom području koji se žele pridržavati specifikacije proizvoda. Proizvođači koji ispunjavaju pretpostavke iz specifikacije zaštite imaju isključivo pravo koristiti se tim zaštićenim nazivima (čl. 36. Uredbe EU-a 2024/1143) pa drugi koji eventualno proizvode usporedive proizvode, ali ne udovoljavaju specifikaciji, nemaju pravo koristiti se zaštićenom oznakom.

Zaštićene zemljopisne oznake za vina suprotstavljaju se drugim oznakama ili znakovima kako bi štatile potrošače od zablude te onemogućuju razne zlouporabe, uključujući oponašanja i podsjećanja. Dodatno, u odnosu na Sporazum TRIPS, pravo EU-a omogućuje zaštitu zaštićenih zemljopisnih oznaka ne samo za iste i slične proizvode nego i za posve različite pod pretpostavkom da se dokaže iskorištavanje ugleda zaštićene oznake (Resinek 2007: 449). Naime, oznake zemljopisnog podrijetla upisane u Registar oznaka zemljopisnog podrijetla EU-a zaštićene su od: (a) svake izravne ili neizravne komercijalne upotrebe te oznake za proizvode koji nisu obuhvaćeni registracijom, ako su ti proizvodi usporedivi s proizvodima registriranim pod tim nazivom ili ako se upotrebom te oznake zemljopisnog podrijetla za bilo koji proizvod ili bilo koju uslugu iskorištava, umanjuje ili narušava ugled zaštićenog naziva ili mu se šteti, uključujući slučajeve kad se ti proizvodi upotrebljavaju kao sastojak (s izuzetkom u čl. 27.); (b) svake zloupotrebe, imitacije ili aludiranja, čak i ako je označeno pravo podrijetlo proizvoda ili usluga ili ako je zaštićeni naziv preveden, transkribiran ili transliteriran ili ako mu je dodan izraz poput „stil”, „tip”, „metoda”, „kako se proizvodi u”, „imitacija”, „aroma”, „kao” i slično, uključujući slučajeve kad se ti proizvodi upotrebljavaju kao sastojak; (c) svake druge lažne oznake ili oznake koja dovodi u zabludu u pogledu izvora, podrijetla, prirode ili ključnih karakteristika proizvoda na unutarnjoj ili vanjskoj ambalaži, na promidžbenom materijalima, u dokumentima ili informacijama na internetskim sučeljima koja se odnose na dotični proizvod te od pakiranja proizvoda u ambalažu koja može stvoriti pogrešnu predodžbu o njegovu podrijetlu; (d) svih drugih postupaka kojima bi se potrošača moglo dovesti u zabludu o pravom podrijetlu proizvoda (čl. 26. st. 1. Uredbe EU-a 2024/1143).

Zaštita se primjenjuje na robu koja se nalazi na tržištu EU-a ili mu je namijenjena, pa i na: (a) robu koja ulazi na carinsko područje Unije, a nije puštena u slobodan promet unutar tog područja; (b) robu koja se prodaje na daljinu, primjerice u okviru elektroničke trgovine; i (c) robu namijenjenu za izvoz u treće zemlje, a skupinama proizvođača, pojedinim proizvođačima te inspekcijskim i tijelima nadležnima za zemljopisne oznake (u Hrvatskoj, ministarstvo nadležno za poljoprivredu) omogućena je i carinska zaštita (čl. 26. st. 3. i 4. Uredbe EU-a 2024/1143 u vezi s čl. 3. st. 1. toč. d. Uredba (EU) br. 608/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. lipnja 2013. o carinskoj provedbi prava intelektualnog vlasništva i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1383/2003 (SL L 181, 29. 6. 2013., str. 15–34)).

Nove su i odredbe koje propisuju odgovornost pružatelja usluga na internetskom tržištu u čl. 43. Uredbe EU-a 2024/1143. Naime, sve informacije povezane s oglašavanjem, promidžbom i prodajom proizvoda koje su dostupne osobama s poslovnim nastanom u EU-u i koje su u suprotnosti sa zaštitom oznaka zemljopisnog podrijetla predviđenom u člancima 26. i 27. ove Uredbe smatraju se nezakonitim sadržajem u smislu članka 3. toč. h. Uredbe (EU) 2022/2065 Europskog parlamenta i Vijeća od 19. listopada 2022. o jedinstvenom tržištu digitalnih usluga i izmjeni Direktive 2000/31/EZ (Akt o digitalnim uslugama) (SL L 277, 27. 10. 2022., str. 1–102). To potvrđuje da su zemljopisne oznake obuhvaćane dodatnim pravnim režimom koji je uspostavljen tom uredbom. Slijedom navedenog, nadležna nacionalna pravosudna ili upravna tijela država članica mogu, u skladu s čl. 9. Uredbe EU-a 2022/2065, izdati nalog za uklanjanje takvoga nezakonitog sadržaja, dok u skladu s čl. 16. Uredbe EU-a 2022/2065, svaka osoba može obavijestiti

pružatelje usluga smještaja informacija na poslužitelju (engl. *hosting*) o prisutnosti nezakonita sadržaja koji vrijeda zaštićenu zemljopisnu oznaku, pokrećući mehanizme zaštite od povreda korisnika, sa svim posljedicama u smislu dužnosti i odgovornosti pružatelja tih usluga.

Dodatno, na posebna pravila o odnosu registriranih zemljopisnih oznaka i žigova (čl. 30. i 31. Uredbe EU-a 2024/1143), uređuju se sada i odnosi s nazivima za internetske domene (čl. 26. st. 2. i čl. 35. Uredbe EU-a 2024/1143), kao i odnosu s nacionalnim pravilima o nazivima koji se upotrebljavaju za poljoprivredne proizvode, vina i jaka alkoholna pića koja ne smiju dovesti do zabune s registriranim oznakama zemljopisnog podrijetla (čl. 26. st. 3. Uredbe EU-a 2024/1143). Tako se odsad, u sklopu alternativnih sustava rješavanja sporova u pogledu naziva nacionalnih vršnih domena u EU-u, moraju priznati zaštićene oznake zemljopisnog podrijetla kao pravo na koje se može pozvati radi brisanja ili druge radnje u vezi s određenim nazivom domene.

Suradnja u provedbi i nadzoru nad sukladnošću

Dok je postupak povodom zahtjeva podijeljen u nacionalni i europski stadij, naknadna provedba i nadzor poštovanja pravila iz specifikacije za određenu zemljopisnu oznaku od proizvođača i autentičnosti proizvoda odgovornost je države članice podrijetla te oznake. S obzirom na sve učestaliju potrebu, predviđena je suradnja između upravnih tijela u provedbi i nadzoru u skladu s glavom IV. Uredbe (EU) 2017/625 Europskog parlamenta i Vijeća od 15. ožujka 2017. o službenim kontrolama i drugim službenim aktivnostima kojima se osigurava primjena propisa o hrani i hrani za životinje, pravila o zdravlju i dobrobiti životinja, zdravlju bilja i sredstvima za zaštitu bilja (SL L 95, 7.4.2017., str. 1–142). Nadalje, prema čl. 76. Uredbe EU-a 2024/1143, Komisija može donijeti provedbeni akt o prirodi i vrsti informacija koje države razmjenjuju i načinima razmjene informacija s ciljem suzbijanja nezakonitih postupanja s prekograničnim učincima. Tom novom uredbom utvrđuju se kontrole samo za jaka alkoholna pića i poljoprivredne proizvode, dok su posebne odredbe o kontroli vina ostale neizmjerne u Uredbi EU-a 1308/2013.

ZAKLJUČNE NAPOMENE

Na svim razinama zakonodavstva i u svim sustavima zemljopisnih oznaka uočava se jedna konstanta: poseban status koji uživaju vina. Taj privilegirani položaj proizlazi iz duboke povijesne i kulturne važnosti proizvodnje i konzumacije vina, osobito u tradicionalnim vinogradarskim regijama. S obzirom na ovo bogato nasljeđe, ne iznenađuje snažan interes vinara da očuvaju, a često i dodatno ojačaju svoju poziciju na tržištu i osiguraju privlačnost kod potrošača. Zaštitne mjere i pravni okviri razvijeni za zemljopisne oznake za vina ne odražavaju samo tu tradiciju nego također imaju za cilj očuvanje gospodarskih i reputacijskih interesa vinara u sve konkurentnijemu globalnom tržištu.

Napori EU-a u tom se smislu ogledaju u neprestanu osvježavanju propisa ne bi li odgovorili na izazove promjenjiva vinskog tržišta i osigurali implementaciju novih sektorskih, ali i horizontalnih politika. Uredbom EU-a 2024/1143 unesene su neke

novosti u vezi sa zemljopisnim oznakama, poglavito u pogledu ovlaštenika na podnošenje zahtjeva za zaštitu, postupka povodom zahtjeva, registra, povrede, internetskog okruženja te suradnje u provedbi i nadzoru nad sukladnošću. U tim aspektima je, općenito, nova uredba uspostavila višu razinu pravne sigurnosti i ojačala pravni položaj vinara u zaštiti njihovih zemljopisnih oznaka. To bi također trebalo osigurati i ekonomske prednosti njima i regijama u kojima posluju, no takva ocjena još mora pričekati.

Napomena: Ovaj rad financiran je u okviru projektne linije ZIP UNIRI Sveučilišta u Rijeci, za projekt ZIP-UNIRI-2023-4.

LITERATURA

1. Akerlof, G.A. (1970). The Market for Lemons: Quality, Uncertainty and the Market Mechanism. *Quarterly Journal of Economics*, 84(3): 488-500. <https://doi.org/10.2307/1879431>.
2. Bamley, C., Bienabe, E., Kirsten, J. (2009). The Economics of Geographical Indications – Towards a Conceptual Framework for Geographical Indication Research in Developing Countries. U: *The Economics of Intellectual Property: Suggestions for Further Research in Developing Countries and Countries with Economies in Transition*. WIPO.
3. Baran, T. (2024). Hrvatska vinska kultura. *Progorski media*.
4. Beletti, G. (1999). Origin labelled products, reputation and heterogeneity of firms. U: Sylvander B, Barjolle D & Arfini F. (eds.). *The socio-economics of origin labelled products in agro-food supply chains: spatial, institutional and co-ordination aspects*. INRA: 240-259.
5. Dalby, A. (1996). *Syren Feasts; A History of Food and Gastronomy in Greece*, Routledge
6. European Commission (2020). Communication from the Commission of 18 November 2010 – The CAP towards 2020: Meeting the food, natural resources and territorial challenges of the future (COM(2010) 672)
7. European Parliament (2011). Resolution of 23 June 2011 on the CAP towards 2020: meeting the food, natural resources and territorial challenges of the future (2011/2051(INI)) (2012/C 390 E/06)
8. Gašparec-Skočić, Lj. (2015). Vinova loza i vino u povijesti, sadašnjosti i budućnosti Hrvata. *Hrvatska revija* 4. <https://www.matica.hr/hr/470/vinova-loza-i-vino-u-povijesti-sadasnjosti-i-buducnosti-hrvata-25304/>.
9. Giuliani, A., Baron, H. (2023). The CAP (Common Agricultural Policy): A Short History of Crises and Major Transformations of European Agriculture. *Forum for Social Economics*: 1-27. <https://doi.org/10.1080/07360932.2023.2259618>.
10. Hasić, T., Rački Marinković, A. (2022). Zaštita tradicijskih proizvoda primjenom zemljopisnih oznaka u Europskoj uniji nakon stupanja na snagu Ženevskog akta na Lisabonski sporazum. *Pravni vjesnik* 38(1): 113-130.
11. Kunda, I. (2018). Internet Distribution of Luxury Products: Is there a deluxe version

- of EU competition law? *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 39(4): 1751-1774. <https://doi.org/10.30925/zpfsr.39.4.11>.
12. Loader, R., Hobbs, J.E. (1999). Strategic responses to food safety legislation. *Food Policy*, 24(6): 685-706.
 13. Martínez Gutiérrez, A. (2003). La tutela comunitaria de las denominaciones geográficas protegidas ante las marcas registradas, *Noticias de la Unión Europea*, XIX/219: 27-36.
 14. Matanovac, R., Rački Marinković, A. (2009). Registri prava intelektualnog vlasništva. U: Josipović T. (ed.). *Hrvatsko registarsko pravo*. Narodne novine.
 15. Ohana-Levi, N., Netzer, Y. (2023). Long-Term Trends of Global Wine Market. *Agriculture* 13(1): 224. <https://doi.org/10.3390/agriculture13010224>.
 16. Rački Marinković, A. (2015). Osnovna obilježja i opseg zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla i žigova. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 65(5): 665-692.
 17. Resinek, N. (2007). Geographical Indications and Trade Marks: Coexistence or "First in Time, First in Right" principle? *European Intellectual Property Review* 29(11): 446-455.
 18. Ricolfi, M. (2009). Geographical Symbols in Intellectual Property Law: the Policy Options. U: Hilty, R.M., Drexler, J., Nordemann, W. (eds). *Schutz von Kreativität und Wettbewerb: Festschrift für Ulrich Loewenheim zum 75. Geburtstag*. Verlag Beck: 231-249.
 19. Sauvée, L., Valceschini, E. (2003). Agro-alimentaire: la qualité au cœur des relations entre agriculteurs, industriels et distributeurs. *Déméter*: 181-226.
 20. Starac, A. (2016). Promet amforama prema nalazima u rovinjskome podmorju. *Histria archaeologica*, 37: 85-116.
 21. Statista (2024). Global wine market - statistics & facts: worldwide, poveznica: <https://www.statista.com/topics/7802/global-wine/#topicOverview>
 22. Van Caenegem, W. (2003). Registered Geographical Indications: Between Intellectual Property and Rural Policy – Part I. *Journal of World Intellectual Property*, 6(5): 699-719. <https://doi.org/10.1111/j.1747-1796.2003.tb00237.x>.
 23. Vincek, D., Ljubišić, B. (2009). Institucionalni okvir za zaštitu prehrambenih i poljoprivrednih proizvoda posebnih svojstava u kontekstu pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, *Pravni vjesnik* 25(3-4): 221.
 24. Von Mühlendhal, A. (2008). Geographical indications and trade marks in the European Union: conflict or coexistence. U: *Festschrift till Marianne Levin, Norstedts Juridik*: 401-410.